

RIKS
TEATRET

TARJEI VESAAS

FUGLANE

Dramatisert av LASSE KØLSRUD

«Kva skal ein gjera
når alle ikring er
sterke og kloke?»

KJÆRE PUBLIKUM!

Det er en ung mann jeg kjenner godt. Han synes det er fint med bøker, men leser bare i rykk og napp, og som oftest blir det da en lydbok. Men for noen år siden hadde han fått tak i et eksemplar av *Fuglane*, som han begynte å gå rundt med. Det var som han hadde fått seg et klenodium. Det var en riktig slitt lefse av en billigutgave, som åpenbart var blitt lest både godt og grundig av en tidligere generasjon. Det viste seg at han hadde funnet den i en bok-kasse etter faren.

Han gikk rundt med den i ukesvis. Til slutt måtte jeg spørre ham hvorfor det gikk så trådt - likte han ikke boka? Jovisst. Veldig. På en måte, da. Jaha - men? Nei, han grudde seg til å lese den ferdig, han var sikker på at det ikke kom til å gå noe bra med han der Mattis.

Så en dag var boka borte. Da jeg oppdaget det, lurte jeg på om han hadde gitt den opp. Nei, men han ville ikke snakke mer om den. Da jeg insisterte, satte han blikket i meg: Er vi ikke alle litt som Mattis, da? Vi får ikke til det vi vil, og vi synes vi skjønner hva folk sier og mener, og det gjør vi, men så er det også noe helt annet som foregår.

Slik var den unge mannen blitt gående og tenke. Og så kom han på de han kjente som tydeligvis også måtte ha lest boka, og det ble han, som han sa, helt satt ut av. Fordi? Fordi han lurte på hva denne historien hadde betydd for dem. Og på hvorfor han ikke hadde fått lese den før.

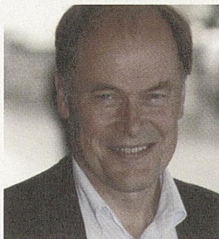
Det siste sa han ikke. Han ville virkelig ikke snakke mer om boka. Men jeg vet det var det han mente. Nå var ikke lenger *Fuglane* tittelen på en bok med falmet rødt omslag han hadde fått i arv, det var navnet på en historie han hadde gjort til sin egen. Mattis kommer til å følge ham gjennom livet. Og han kommer til å snakke om ham.

Det er dette den handler om, denne kvelden i teatret.

Vi skal gjøre et verk fra en annen tid til en opplevelse her og nå. Vi skal levendegjøre arven etter Tarjei Vesaas, internasjonalsen fra Vinje i Telemark, som med sin diktning satte et så personlig navn på vår kultur. Vi skal gjøre en historie som så dypt har berørt tidligere generasjoner, til et felleseie for mennesker som lever her i landet i dag.

Så ambisiøst. Så enkelt. Så viktig.

God fornøyelse!

A handwritten signature in dark ink that reads "Tom Remlov".

Tom Remlov,
Teatersjef

«Ein må skriva som ein synest
sjølv til kvar tid, ein kan ikkje ha
anna rettesnor. Skulle ein skrive
som tusen *andre* synest, så vart
det ikkje stort av diktninga.»

Tarjei Vesaas

”JEG ÅPNET BOKA, OG DET BEGYNTE Å BRENNE”

Lasse Kolsrud om hemmeligheten bak en av norsk litteraturhistories mest myte-omspunne karakterer, Mattis ”Tusten”. Og hva Tarjei Vesaas egentlig prøvde å si med *rugda* og *rugdetrekket*.

Kjetil S. Østli møter Lasse Kolsrud

-Jeg kunne jo ikke sette opp *Fuglane*, sier Lasse Kolsrud, bare minutter etter prøven på Tarjei Vesaas' *Fuglane*.

-Jeg kunne jo ikke det, sier han, men her er han, altså, og snart er det premiere på Riksteatret. For det er noe i dette verket.

Da jeg for 20 år siden hadde lest ut *Fuglane*, klassikeren om ”Tusten” Mattis, søsteren Hege og om rugdetrekket over taket, begynte jeg ikke på en ny bok eller en annen bok av samme forfatter, nei, jeg hørte *Fuglane* på lydbok. Hvorfor? Det var ikke Vesaas-setningene alene, ikke Mattis alene, ikke Hege, skogen eller sluttscenen på vannet heller. Dette ”noe” er hva Lasse Kolsrud har arbeidet med noen måneder. I 2003 debuterte han med regi og manus på *Bikubesong* av Frode Grytten, for det fikk han Hedda-prisen og teaterkritikerprisen. Nå forsøker han å skape magi av *The force*, kraften, fra Vinje, Telemark.

Dagens prøve er over, Lasse Kolsrud setter seg i Riksteatrets kantine i Nydalen, med utsikt over hovedstaden. Han drar hånden over ansiktet, tilsynelatende sliten, men med tilfreds smil.

-Hvorfor kunne du ikke sette opp *Fuglane*?

-Alle husker den ikoniske og fantastiske forestillingen på Det Norske Teatret. Det var umulig å gjøre den en gang til.

-Hvorfor ombestemte du deg?

-”Men det er 20 år siden!” sa Tom Remlov til meg. ”Og stykket kom aldri ut på turné.” Dette har han rett i. Men jeg var ikke overbevist.

-Hvordan ble du det?

-Jeg åpnet boka for å sjekke. Og den tar fyr allerede på side 1. Det brenner mellom hendene mine.

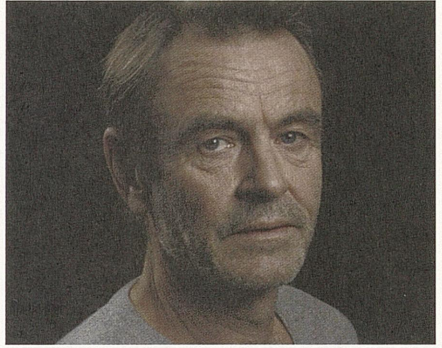
-Hva?

-Det brenner fra første side. Det direkte og presise språket, dialogen, det er så tilsynelatende enkelt, men forferdelig bra. Da ble jeg sikker.

Tittet du da på manuset fra den forrige forestillingen?

-Ånei, jeg så ingen grunn til det. Jeg var redd for å kopiere, og måtte begynne med blanke ark. Derfor lokket jeg med meg folk som ikke hadde sett det stykket.

For å forberede dette intervjuet, lastet jeg ned skoleelevers særoppgaver om *Fuglane*. ”Dette er en koselig historie om å bo i skogen”, skrev en. Andre påpekte at man må

Lasse Kolsrud

se bak hyggen, at *Fuglane* betyr noe mer, som å høre til et sted, men likevel være en outsider.

-Hva var det som tok "tok fyr" da du begynte å lese?

-Boka er skrevet fra Mattis' synsvinkel, og måten han reagerer på, er gjenkjennbar. Satt på spissen er Mattis meg selv uten filter, eller som en barneverisjon av mange av oss. Samtidig er han en poet. Det overrasket meg, sier han.

-En poet?

-Mattis stiller plutselig spørsmålet: "Kvifor er det slik det er?" Enkle spørsmål som bare detter ned. Kvifor er det slik, gjentar Kolsrud, som Mattis.

Han blir stille og tar mer kaffe.

-Og dette med ikke å strekke til, ikke duge, ikke få til noe. Det nederlaget, det virket sterkt på meg.

-Jeg har lest boka flere ganger, men klarer ikke slå meg til ro med tolkninger verken fra sær oppgaver, akademikere eller andre. Er *Fuglane* et oppgjør med modernitetens konformisme? Et forsvar for psykisk utviklingshemmede og annerledestenkende? Handler det mest om kontakten med naturen eller dyp humanisme?

(Tenkepause)

-*Fuglane* er tolket mye. Jeg nærmer meg stoffet litt som Mattis sjøl, intuitivt, uten å være akademisk eller å lete etter Overbygningen. Jeg leter etter hva JEG opplever. Ikke hva andre mener jeg må skjønne, sier han, og gjenforteller noen scener fra boka.

Som den da Mattis, som aldri duger, får seg en strøjobb i turnipsåkeren (han ender med å sovne). Men han opplever også noe sterkt, nemlig et kjærestepar på nært hold. Gutten klyper kjæresten i leggen, Mattis synes det er vilt spennende. På et tidspunkt berører Mattis selv jenta, det var som å ta i et elektrisk gjerde. -Og dette er spennende, sier Kolsrud, Mattis har en ulmende drift som han ikke får fullføre. Og da må vi snakke litt om rugda og rugdetrekket, sier han.

Her må vi skyte inn: Rugda, for noen essensen av *Fuglane*. Hva søren betyr det "rugdetrekket" som Mattis er så opptatt av?

-Etter at Mattis har fulgt intenst med på rugda, har han en erotisk drøm, og den fascinerer meg. Man blir nemlig lurt av begrepet "rugdetrekket", sier Kolsrud, for det er ikke en flokk fugler på trekk. Rugda er rett og slett ikke en trekkfugl!

-Fortell!

-Det er bare en enslig hannfugl som vil vise seg

frem! Mattis blir gal av dette her. Det er nesten som vibrasjoner i bakken. Ja, så sovner han og drømmer erotisk om at to jenter kommer til ham. I drømmen er han en staselig kar, med muskler så skjorta sprenger. Han er den som han aldri er i livet, han er perfekt.

Kolsrud nevner NRK-intervjuet Mette Jansson en gang gjorde med forfatteren Tarjei Vesaas. Noen ord huket seg fast.

-Å sitte og glo, sa Vesaas i intervjuet.

-Hva?

-Det er fint å sitte og glo, forteller han til NRK. Å glo er å la tankene få holde på. Det er veldig Vesaas og veldig langt unna mobiltelefoner, Facebook og Snapchat. Det liker jeg.

-Jeg kjøpte ei hytte nettopp. Hjemme er det mye skjermer. På hytta satt vi og glodde.

-Det er fantastisk å sitte og glo. Å få se himmelen. Forandringen der oppe. Sitte sånn en kveld eller natt, la tankene få holde på. Slik er jo Mattis, han er åpen for alt rundt ham. Han er i dialog med fuglene, rugda, ospene, himmelen, trærne.

-Kan dette ha noe ekstra å si i vår tid med Facebook, Netflix og telefoner?

-Jeg tror det. Den kontakten er blitt en sjeldnere vare. Det er avbrytelser hele tida, teknologien vår er konstruert for en slags avhengighet til den. Men hvorfor liker vi å komme opp på en fjelltopp? Det skjer ikke mye der. (latter). Hvorfor liker noen å sitte ved et vann? Og glo? Jeg har hvertfall stor glede av det.

-Det er turistboom i Nord-Norge. Kinesere valfarter dit for å oppleve "ren natur".

-Klar luft. Lys. Vær. Det er blitt et luksusgode mange må oppsøke for å få.

-Er naturen også en "hovedperson" i stykket?

-Åja. Den første assosiasjonen jeg fikk i boka, var himmel. Hva vil jeg jobbe med? Himmel! Og pust! Og lyden i trærne når det blåser. Og stemninger i vannet. Å være alene i naturen er helt klart viktig. "En koselig bok om å leve i skogen", var det det eleven skrev i særøppgaven?

-Noe sånt, ja.

Kolsrud tenker en stund, så sier han:

-Du må ikke lese bøker på videregående lenger. Nå holder det å ha "kjennskap til" bøker. Jeg har vært endel ute på skoler. Lærerne sliter med å få ungdom til å lese. Hør på dette: "Vi får ikke ungene til å lese bøker."

-Sier lærerne du møter, det?

-Ja, de gjør det. Og det gjør litt vondt å høre det.

-Men er det egentlig så rart når konkur-rentene, spill og sosiale medier, lages av verdens smarteste hoder?

-Det er så bra laget at det trigger oss voldsomt. Jeg har eldre barn. Også den gangen var det en kamp for å få ungene til å lese. Men spillene og programmene er blitt mye bedre, og brukerne blir yngre. Jeg tror det forandrer oss uten at vi ser det.

«Satt på spissen,
er Mattis meg uten filter.»
Lasse Kolsrud

Hvilke fallgruver ser du når du utvikler Mattis til scenen? Han kan bli en landsbydiot?

-Han er jo "tusten" i boka. Men han er mer, en poet, som nevnt, en som sanser og ser. Han er skarpere og ærligere enn de fleste av oss. Han er bare forferdelig upraktisk.

-Vesaas var også det. Han sa vel nei til å ta over gården, manglet både evner og lyst?

-Vesaas sa selv at Mattis er et slags selvportrett. Jeg tror det er å dra det langt, men det er en fin måte å si det på.

-Er det en fare for å idyllisere ham?

-Jo, men husk at selv om Mattis sanser og tolker hendelser og natur, så tolker han ofte feil, som med de to ospene, som folk kaller *Mattis* og *Hege*. I en storm knekker den ene. Det tolker han som et fælt varsel om at det kommer til å skje noe ille med Hege.

Det samme skjer da rugda blir skutt. Jo, det er fallgruve å gjøre ham til en slags *Mr Chance* (Peter Sellers' mildt autistiske karakter i filmen *Being There*, 1979). Apropos for mye akademisk tolkning, altså, Chance er gartner og snakker bare om hagen, men alle rundt ham tolker ordene om blomster som geniale metaforer for politikk og næringsliv. Kolsrud ler høyt.

-Si litt om prosessen fra lesning av Fuglane til premiere på stykket?

-Jeg er så heldig å ha både dramatisering og

regi. Jeg setter igang folk, jeg påvirker skuespillere, scenograf, lyd og lys, men kan ikke diktere dem, da blir det ikke fint. Det er de som må skape det. Når premieren kommer, har jeg knapt noe der å gjøre.

-Du har hatt en spesiell ide om lyden?

-Pust.

Han puster rolig, inn, ut, inn, ut, flere ganger før han ser opp.

-Jeg har tenkt mye på pust. I åpningen står Mattis og fire andre på scenen, som en skog, og puster. Jeg ville ha et orkester av menneskepust og ville ha med musikalske skuespillere som kan gjøre dette live. Vi tester oss frem til lyder som skaper den illusjonen vi vil ha.

-Vi må innom Hege, søsteren til Mattis. Vesaas var snedig da han skapte henne. Hun er glad i Mattis, men man forstår at hun vil noe annet?

-Hege og Mattis har mista foreldrene. De bor i skogen, og hun vet at hun må ta seg av broren til de dør, og ingen mann kommer. Slik ble livet mitt, innser hun. Det er litt av en førtiårskrise. Hun er allerede grå i håret. "Du er blitt så grå atte", sier Mattis. I en scene i boka hører man at hun gråter på kammerset. "Neimen Hege, kva er det? Er det noko med meg igjen?" spør Mattis. "Nei, gå og legg deg", svarer hun, og sier: "Eg veit ikkje kvifor eg er til." Det er skjellsettende. Og så dukker en skogsmann opp og alt forandres. (forts.)

-Flere ord i boka er ukjent for mange i dag. Hvordan man får et gammelt skau-univers til å snakke til hjerter fra 2019?

-Jeg fikk sjokk da jeg leste boka og en bil dukket opp. En bil!?! Er det så moderne! (latter). Ok, Mattis hadde vel vært på institusjon og fått NAV-penger om boka kom i dag. Men husk relasjonene! De er de samme, og følelsene er tidløse: Avhengighet. Følelsen av ikke å få det til. Av å mangle noe.

-Men blir du irritert på ham?

(Stillhet)

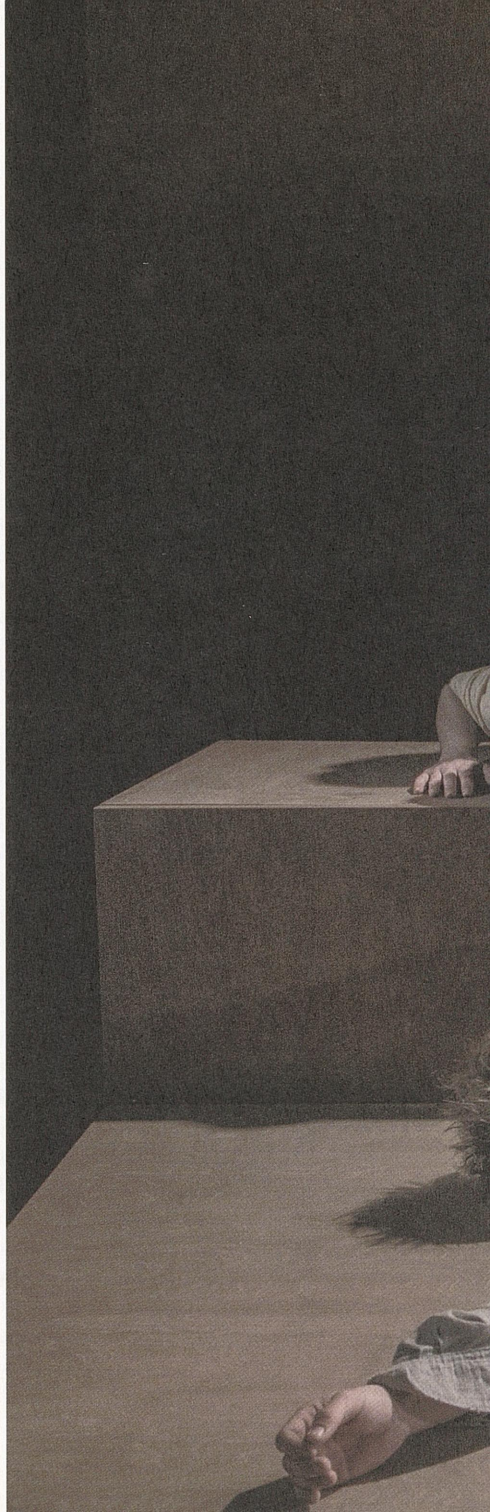
-Mattis kommer jo rett opp i trynet til folk og spør: "Å er det nå a Hege? Så grå du har blitt! Har vi det morsomt? Når har vi det morsomt da? Jaggu er det tidlig å bli grå." Han kan ikke leite etter jobb i dag, sier han til Hege, for rugdetrekket er kommet, sier Kolsrud, han ler lenge og henter en ny kaffe.

-I dag ville vel Mattis fått en diagnose?

-Vi stiller ingen diagnoser på ham. Men det skaper endel morsomme situasjoner. At han ikke forstår at det er gærnt å si mye av det han sier. Det blir sårt og morsomt. "Du er så grå atte! Visste du det, Hege? Hvor lenge har du visst det? Ikke et grått hår på mitt hode. Er du glad for det, Hege?" Hahaha. Det er veldig mye humor her.

-Du har vært med lenge som skuespiller, og flere år som regissør og nå er det premiere. Er det et kick å se at noe du er med på, treffer publikum?

-Det er et fantastisk kick. For noen år siden dømte man teatret nord og ned. Mot film og tv. Men teatret lever. Det å sitte i en sal og oppleve mennesker av kjøtt og blod, det er noe folk vil ha, det. Det skjer der og da. Det er planlagt, men folk kan snuble, ord kan glemmes, ting kan skje, noe stort kan oppstå.

«Når ein teier
blir ingen ting sagt»

«Eg veit ikkje kvifor eg er til»

FUGLANE

Av Tarjei Vesaas

Dramatisert av Lasse Kolsrud

PÅ SCENEN

Mattis
Tom Styve

Hege/ Pusteorkester
Ingvild Holthe
Bygdnes

Jørgen/Pusteorkester
Tore B. Granås

Bonden/Handels-
mannen/Puste-
orkester
Mads H. Jørgensen

Inger/ Kvinnefuglen/
Pusteorkester
Ida Torsdatter Ursin-
Holm

Anna/Jenta i åkeren/
Pusteorkester
Ane Ulimoen Øverli

Guten/Pusteorkester
Lars Helge Throndsen

TEAM

Regissør
Lasse Kolsrud

Scenograf/
Kostymedesigner
Milja Salovaara

Lysdesigner
Martin Myrvold

Komponist og lyddesigner
Kjetil Schjander Lühr

Koreograf
Belinda Braza

Dramaturg
Tine Thomassen

Produsent
Emnet Kebreab

Inspisient og turnéleder
Elisabeth Bredal

Sufflør
Amund Sigurdssønn
Karlsen

TURNÉTEAM

Oppsetningsleder/
Scenemester
John Grønvold

Scenemester
Roger Torsteinsen

Oppsetningsleder/
Lysmester
Kai Roger Havn

Lydmaster
Benjamin Tveit

Videotekniker
Jo Kristian Granli
Kallset

Kostymeansvarlig
Marianne Sembsmoen

Maskeansvarlig
Ada Hetland
Solbakken

Rekvisitør
Linda Bucheli

Spilletid 2 t og 20 min (inkl. pause)

Premiere i Nydalen, Oslo
17. januar 2019

Turnépremiere i Seljord
21. januar 2019

«Kvifor er det slik det er?»

INGEN SOM BLIR FANS AV TARJEI VESAAS NÅR DE ER SEKSTEN KOMMER TIL Å STILLE OPP I PARADISE HOTEL

Noe av det fineste i mitt yrke er å dra på skolebesøk.

Av Tore Renberg

Jeg liker å pakke veska mi og kjøre til en skole i utkanten av kommunen, eller ta flyet til et fylke jeg sjelden har besøkt før. Jeg liker å stige inn i gangene, kjenne den travle og usikre eimen av ungdomstid. Jeg liker å møte elevene, denne hopen av armer og bein og hormoner og viljer.

Jeg liker å se de to jentene som kommer inn i klasserommet, arm i arm, begge har tyggis, kanskje fnisende, kanskje hviskende. Jeg digger han gutten som kommer inn alene, han som liksom er limt inntil veggen, han med den lange luggen som skygger for øynene, han som kaster et kort blikk i min retning. Jeg liker alt som surrer i klasserommet. Jeg liker de to på fjerde rad, paret som sitter ved siden av hverandre, det er så utrolig lett å se at det *de vil er å kline*.

Jeg liker utfordringen ungdommene gir meg; kan vi kommunisere her? Kan vi komme ut etter 90 minutter med noe genuint? Er det noen som kommer til å gå ut etter timen og tenke: *Jeg skal lese?*

Ofte har jeg tenkt at hvis jeg ikke skrev bøker så skulle jeg søkt lærerskolen og sett om jeg kunne blitt en god lærer. Dette

var selvsagt ikke noe jeg tenkte over da jeg selv gikk på skolen i de barokke åttitåra, men etter at jeg i over femten år har fått jobbe litt i skoleverket virker det dragende. For en gave det er for et voksent menneske å være sammen med unge mennesker hver dag. Så sunt det er å være i kontinuerlig kontakt med det nyutsprungne mens du selv får sølv i tinningene og begynner å synes at alt var bedre før og føler at ingen lenger har hørt om hverken Stein Lillevolden eller Kaci Kullmann Five. I veldig mange klasserom sitter det tornefulle elever. Siden jeg selv var en av dem er jeg våken for nærværet deres. De har kanskje et skilsmissehjem de forlater hver morgen, i glede over å komme seg ut av det forbanna huset, men også i uro fordi de er knyttet til det samme huset og de som sliter der. De har kanskje mye hardere ting rundt seg, foreldre med rus, psykiske lidelser, ulykker. Eller de er kanskje bare rammet av dette tomme og blinde som rammer mange av oss når vi er femten, seksten, sytten.

Hvem er jeg?

Hvorfor ser jeg *sånn* ut?

Hvorfor gjør det så *vondt*?

Hva er det som gjør så *vondt*?

Hvem er jeg?
Hvorfor ser jeg sånn ut?
Hvorfor gjør det så vondt?
Hva er det som gjør så vondt?

I disse klasserommene sitter det ofte en elev og stirrer på meg. Jeg har møtt denne eleven så mange ganger, på så mange steder i landet, at jeg har begynt å lure på om han er en ånd, et slags levende skrømt som tar bolig i unge mennesker. Han har svart skinnjakke, han har en retro T-skjorte det står «Metallica» på og han har armene i kors. Han sier, uten å åpne munnen: Hvem er det du tror du er din taper, bøkene dine suger og du er så jævla lost, gamlis. Andre ganger er han ei jente. Med rødt hår, med ring i nesen, fingertykk eyeliner og vinrøde Dr. Martens.

En dag for ikke så mange år siden møtte jeg denne eleven på Østlandet et sted. Det var en gutt. Han satt med en bok mellom de bleike hendene sine og leste gjennom hele dobbelttimen. *Mens jeg snakket*. Fantastisk! tenkte jeg, mens jeg underviste elevene i synsvinkelproblematikk. Fyren har besøk av en forfatter og han tar oppgjør med meg ved å *lese* mens jeg er her!

George R.R. Martin hadde skrevet boka han hadde i fanget: *A Song of Ice and Fire*.

Respekt til deg du din arrogante jypling. Og respekt til deg, George R.R. Martin, for du har gjort det *Tolkien* en gang gjorde: Hentet horder av mennesker til litteraturen. Det går én av to veier med dette unge gjenfer

det og meg. Enten kommer eleven bort etter timen og rekker meg neven og sier: *Trodde du var en kuk men du er okei; liker du Bjerneboe eller? Anbefaler Haiene. Snakkes.*

Eller så skjer det motsatte. Aversjonen mot alt jeg står for øker for hvert sekund; spesielt hvis noen andre i klassen responderer positivt på det vi snakker om.

Det blir ofte snakket om hvor lite ungdom leser, men det er ikke min erfaring. Min erfaring er at det går rette veien. Jeg synes elevene er blitt mer litteraturinteresserte siden jeg startet som forfatter i forrige årtusen, den gang internett var i tømnda og *Lillelørdag* premierte på NRK.

De som går på skolen nå er fiksjonssterke elever; de har vokst opp i en kultur hvor de er blitt eksponert for fiksjon på høyt nivå, hovedsakelig gjennom spill og TV-serier, men også gjennom litteraturen. Dette er *Harry Potter*-generasjonen. De har vokst opp med mye god litteratur for sin aldersgruppe, noe som er synlig i dem.

Det vedvarende inntaket av fiksjon har gjort dem til raske og dyktige lesere av fortalte strukturer. Bedre, tror jeg, enn bredden av min generasjon var. Utfordringen til dagens (forts.)

elever ligger andre steder. De er utsatt for vår tids svartedaud, en motherfucker av en tidsbanditt som heter sosiale medier. Og så er de utsatt for et skolesystem som har vært i så kontinuerlig endring i tiår etter tiår at det kan være vanskelig å få øye på hva som er kjernen.

Skole etter skole jeg besøker rapporterer om det samme. Vi har så vidt fått innarbeidet de nye læreplanene, sukker lærerne på lærerrommet, og så kommer det en ny. Dette har mattet ned lærerne, det har gjort dem i tvil om hva de skal drive på med, og når lærerne er matte går det ut over elvene. Det kan virke på meg som om norskfaget savner en fastere hånd og et tydeligere pensum. Dagens elever har garantert bedre forutsetninger for å lære faget enn jeg hadde, men mange mangler begrepsapparatene som gjør dem i stand til å artikulere og diskutere det de har høye og integrerte kunnskaper om fra den populærkulturen de omgir seg med.

Jeg er helt sikker på dette: Et liv som leser er et rikere liv. Ingen som blir fans av Tarjei Vesaas når de er seksten kommer til å stille opp i Paradise Hotel.

Artikkelen ble første gang publisert i Aftenposten 3. september 2015.

Tore Renberg fikk Tarjei Vesaas debutantpris i 1995 for Sovende floke.

«Du mitt nebb imot stein»

rust

av Frode Grytten

vinter, stille søndag, kjølig lys
går tur med ungane over knappenfjellet
kjem ned igjen og gjømmar meg inne i eit
tre med svarte greiner, sit heilt rolig
ruggar bare litt på meg for å halde varmen
veit at jentene mine vil finne meg straks
dei har talt til hundre og løpt ned stien
sit der einsam, ingen vind, ingen fuglar
ingen stad å gjømme seg, bare eit briljant tre

nede på vegen går ei kvinne og ein mann tur
ho går rolig, han hutrar i jeans og t-skjorte
han må vere psykiatrisk pasient på tunet her
kvinna oppdagar meg og blir ståande i ro
det går opp for meg at ho gjerne trur at eg er ein
rømling frå døgnavdelinga eller seksjon for
dagbehandling, at eg no er på frifot og gjømmar meg
korfor skulle eg elles sitje her inne i treet med
føtene oppunder meg, ruggande som ein idiot?

eg veit ikkje kva eg skal gjøre, skal eg reise meg
og rope at eg er eit heilt normalt menneske?
eg veit ikkje ein gong kva eit normalt menneske er
uansett kva eg gjør eller seier, uansett kor breitt eg smiler
vil eg stadfeste at eg faktisk er ein idiot
så eg blir bare sitjande, har ho i sidesynet og ruggar
vidare mens eg stirer ned i det frosne vintergraset

*Vi spurte Frode Grytten om hans forhold til Mattis.
Hans svar var denne teksten.*

eg las noko om at vi treng dei folka som er annleis
dei folka som er dårlige, til og med dei som er farlige
eg kan ikkje seie at eg veit kven som er dårlige eller farlige
og sjølv bad eg ikkje om dette livet, det bare hendte
eg rotar og hylar og bablar og tullar og vaskar håret
og skriv dikt med små løgner i, eg gjør feil kvar dag
eg er sjeldan han eg vil vere, men poenget var at
dårlig handskrift kan gi oss nye idear, feil fil
kan ta oss nye stader, sloppy gudar kan skape store ting

jentene mine kjem løpande og hylar: "fann deg, pappa!"
dei ropar og ler og peikar på meg, fann deg, du hadde
jo nesten ikkje gjømt deg, eg kikkar ned på kvinna
ho er letta, ho smiler og vinkar, eg er ein harmlaus far
og om kvelden lagar eg toast til jentene mine mens
månen står som ei lanterne over knappenfjellet
skin over vatn og hav, bølgiene tar det dei vil av lys
og verda har vendt tilbake til sitt normale, rike sjølv

oppe frå knappenfjellet ser ein øyene i vest
flystripa i sør, litt mot nord ligg fregatten som
kolliderte ei mørk natt i hjeltefjorden, no er han nesten
under vassflata, ikkje ein gong synlig frå fjella omkring
eg seier til jentene at dei må gå på badet for å pusse
det er skule i morgon, dei må komme seg i seng
eg står her i dette huset, og ein stad langt under meg
langt utanfor min kontroll, ligg øydelagte motorar
reimskiver som går i oppløysing, datamaskiner som
blir fylt med olje, loggar og kart som blir uleselige
alle våre mistak som ligg der og rustar i saltvatn

«Det susar ute no,
anten det suser
eller ikkje.»

MITT FORHOLD TIL VESAAS

Tarjei Vesaas' debutantpris blir hvert år delt ut til årets beste skjønnlitterære debutant. Prisen ble innstiftet av Vesaas i 1964 med pengene han mottok som vinner av Nordisk råds litteraturpris for *Is-slottet*. Vi har spurt noen av vinnerne om deres forhold til Vesaas.

Jeg føler en tilhørighet til Tarjei Vesaas, ikke bare på grunn av debutantprisen, men fordi vi på hvert vårt vis er ny-norske.

Zeshan Shakar

Han ruver, venleg inviterande.

Stein Versto

For meg er Tarjei Vesaas selve livredderen og humanisten, han som ser og som får oss til å skjønne dypet i hver og en, særlig i dem som faller utenfor. Vesaas avslører menneskene, men holder samtidig rundt dem. Han behandler menneskene med en uutgrunnelig omsorg. Og han er poet i alt han skriver.

Steinar Opstad

Vesaas er for meg en betydelig forfatter som kan beskrive utenforskap og fremmedhet. Det å leve meg inn i Tusten som ung jente var for meg kanskje den første skjellsettende erfaringa av hvilke muligheter det ligger i skjønnlitteraturen, hva innlevelse i helt ukjente personers liv betyr.

Heidi Marie Kriznik

Vesaas er Vesaas, Vesaas har skrevet *Fuglane*, en roman jeg ikke kan klare meg uten.

Jan Erik Vold

Eg har alltid vokst opp med at Vesaas var så norsk og bygdete, men da eg leste *Fuglane* og *Is-slottet* vart eg slått av kor moderne og modernistisk han skreiv.

Lars Petter Sveen

Vesaas er en av de forfatterne som jeg kan ha en innvendig samtale med om skrijving, og stadig finne ut noe nytt.

Kjersti Annesdatter Skumsvold

Jeg er veldig glad i Tarjei Vesaas, det forunderlige språket hans, hva det åpner for. Han tar vare på det gåtefulle samtidig som han lodder dypt i menneskesinnet, og han tar også drøm og syner på alvor, lar dem framstå som sanne og virkelige.

Anne Bøe

For hvert tiår som går blir Vesaas større og større for meg. Så mange blekner i hukommelsen, og han forblir skarp og tydelig.

Morten Harry Olsen

Tarjei er der heile heile tida. Ser langsomt inn i veggen.

En planke ser på meg, og øyne i dem, han har plass i oss, heile heile tida.

Har plass i oss. To ungjenter danser inn i slottet. Det brenner i isen. Øyne i trærne.

Takk.

Gine Cornelia Pedersen

(Mitt forhold til Vesaas forts.)

Vesaas' diktning hadde en stor plass i min utvikling som forfatter. Det korthugne, nære og lavmælte i historiene om Tusten og Mattis og Arne, og i diktene, står fremdeles for meg som det viktigste og vakreste i norsk etterkrigs litteratur.

Erling Pedersen

Tusten-metoden:

Eg går ein tur ned til sjøen kvar morgon for å lese fugleskrift i sanden.

Hans Erik Sande

Jeg beundrer Vesaas for hans knappe prosa som maner frem vare og utholdelig såre øyeblikk.

Sissel Lie

Vesaas skrives alltid med stor V. Ikke bare fordi det er et særnavn, men fordi det knyttet en særskilt aura til hans navn. Hva ligger i denne auraen, hva er det Vesaas utstråler? Jeg opplever ham som utilgjengelig. Hvem han var og hva han betyr for norsk litteratur er ikke lenger relevant å diskutere, han er en kanon, dermed basta! Men fordi han er så godt beskyttet av velmenende protek-

sjonister står han også i fare for å bli glemt, nedstøva, og tilstivna i bestemte oppfatninger som til slutt bare den innerste kjernen av Vesaas-kjennere har et eierskapsforhold til. Man må komme seg forbi Vesaas sine «beskyttere», forbi det opphøyede og svermerier knyttet til hans navn, og rett til litteraturen. Svarte bokstaver på hvite ark, brune omslag med rød tittelfont. I motsetning til hans aura er bøkene svært tilgjengelige, i fjor sommer kom jeg f.eks. over førstutgaven av *Is-slottet* på det lokale bibliotekets posesalg for tre-fire kroner, og enda er bokhyllene til foreldre og besteforeldre fulle av gamle Vesaas-utgaver! Dersom man tar seg tid til å kikke på bøkene, og det er det det kommer an på, å finne tid til litteraturen, vil man kanskje, om man er heldig, få en ny verden til å åpne seg for en. Hva man opplever som betydningsfullt under lesningen av Vesaas, eller litteratur generelt, er individuelt og svært forskjellig. For meg var det å lese Vesaas som å tre inn i en verden da romanen fortsatt var betydningsfull, da det fortsatt var kraft i romanformen, da den fortsatt hadde noe viktig og uvurderlig å si om oss mennesker, vår tilstand og vår uro. Bare synd at Vesaas holder på å bli glemt.

Peter Strassegger

Det er tidleg på dag, tidleg i året 2006. Bondeheimen har gild frukostbuffet. Eg har nesten ikkje budd på hotell før, og er framand for buffetar, feiring og overflod. Eg har fått gitt ut den første boka mi. Men den tenkte eg var heller dårlege saker. Så eg heldt fram med journaliststudiene i Bergen. Men så kom eit brev i posten - Det litterære råd hadde tildelt meg Tarjei Vesaas debutantpris. Eg visste ikkje om noko litterært råd eller debutantpris. Men Tarjei Vesaas visste eg mykje om. Romanane hans var på storleik med meg. Eg klarte å halde ein heil roman av Tarjei Vesaas i hovudet på ein gong. Og så var det noko med det alvorlet han skreiv med. Eg kjente at eg måtte lese. Eg las, og nokre, som *Bruene*, las eg fleire gongar. Det var noko autoritært der, på ein uautoritær og varm måte. Den kjensla av det uautoritære autoritære skjønte eg meir av i ein time på journaliststudiet. Vi hadde om klassiske intervju. Mellom anna eit portrettintervju med Tarjei Vesaas. Tittelen: Tarjei Vesaas drikk lunka te med litt mjølk. Intervjuaren får fram at Vesaas var disiplinert og nøktern. Det kjem etterkvart fram at han har magesår, og at det er ein av grunnane til at Vesaas bestilte seg te, ikkje øl, under intervjuet. Eg kjem dette i hug her eg sit på Bondeheimen, med sitat av både Tarjei

og Halldis Moren Vesaas på veggane. Eg unnar meg ein ganske god frukost og ein liten kopp svart kaffi. Så sit eg og er full og mett av ei kjensle av tryggleik - men også litt alvor. Som om ein lun forteljarrøyst tok meg i handa og førde meg inn i den mørke skogen, ein der alle teikn ikkje berre var teikn, men var. Så går eg ut i den framande byen, krossar Stortinget og går mot Forfatternes hus og utdelinga av Tarjei Vesaas debutantpris.

Mette Karlsvik

Ingvild Holthe Bygdenes er utdannet ved KHIO i 2011 og har spilt på en rekke norske teatre. Hun spilte også hovedrollen i NRKs TV-serie *Monster* høsten 2017.

Tom Styve er utdannet ved NISS i Oslo. Han er ansatt i åremålsstilling ved Teater Innlandet, hvor han senest spilte tittelrollen i *Bør Børson*.

Tore B. Granås er en selvlært skuespiller med erfaring både fra uavhengige produksjoner og fra institusjonsteatre, blant dem Trøndelag Teater. Han er fast ansatt på Turnéteatret i Trøndelag.

Lars Helge Thronsen er utdannet ved Musikkteaterhøgskolen i Oslo i 2014 og har tidligere spilt både på Haugesund Teater og Hålogaland Teater.

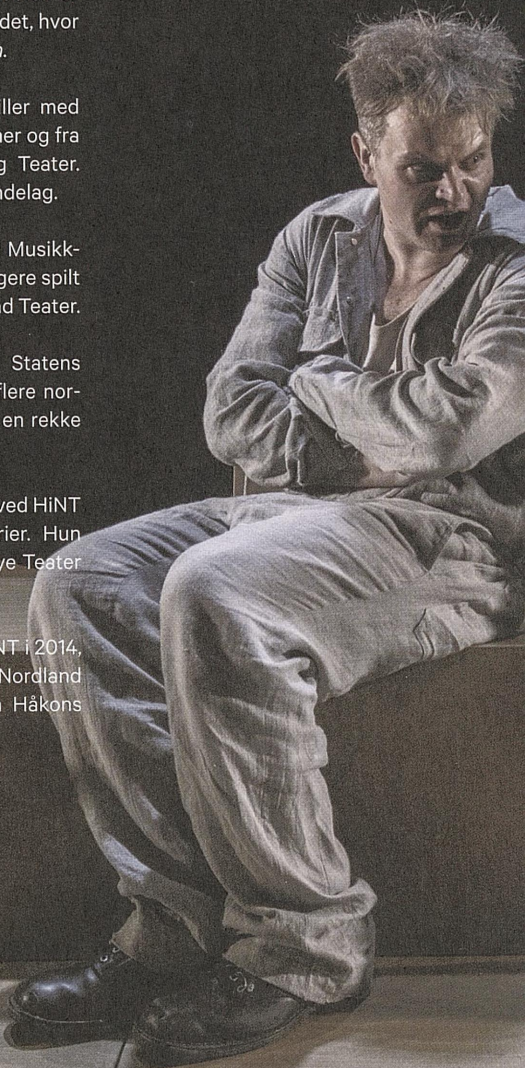
Mads H. Jørgensen er utdannet ved Statens Teaterhøgskole i 1997 og har spilt ved flere norske teatre. I tillegg har han medvirket i en rekke TV-serier, bl. a *Vikingane* på NRK.

Ida Torsdatter Ursin-Holm er utdannet ved HiNT 2015, og har spilt i flere filmer og TV-serier. Hun spilte også i musikalen *Hair* ved Oslo Nye Teater i 2018.

Ane Ulmoen Øverli er utdannet ved HiNT i 2014, og har spilt både på Teater Innlandet og Nordland Teater. Hun spilte også kongssønnen Håkons mor, Inga, i filmen *Birkebeinerne*.

Kjøp billetter på www.riksteatret.no
 Følg oss på sosiale medier #riksteatret
 Ønsker du å motta nyhetsbrev fra oss
 se www.riksteatret.no/nyhetsbrev

17.1 Oslo, Nydalen
 21.1 Seljord
 22.1 Skien
 25.1 Bø i Telem.
 27.1 Larvik
 28.1 Sandefjord
 29.1 Nøtterøy
 30.1 Horten
 1.2 Fagernes
 3.2 Ål
 4.2 Vikersund
 5.2 Elverum
 7.2 Kongsvinger
 8.2 Gjøvik
 9.2 Tynset
 10.2 Hamar
 11.2 Lillehammer
 13.2 Otta

14.2 Oppdal
 15.2 Åndalsnes
 16.2 Molde
 17.2 Ålesund
 20.2 Jessheim
 21.2 Fredrikstad
 22.2 Halden
 23.2 Askim
 24.2 Drammen
 4.3 Risør
 5.3 Arendal
 7.3 Grimstad
 9.3 Mandal
 10.3 Lyngdal
 11.3 Flekkefjord
 13.3 Egersund
 14.3 Sandnes
 15.3 Haugesund

16.3 Bømlo
 17.3 Stord
 19.3 Os
 21.3 Sogndal
 22.3 Florø
 23.3 Førde
 24.3 Nordfjordeid
 26.3 Røros
 27.3 Melhus
 29.3 Stjørdal
 30.3 Verdal
 2.4 Harstad
 3.4 Finnsnes
 4.4 Tromsø
 8.4 Oslo, Nydalen
 9.4 Oslo, Nydalen
 10.4 Oslo, Nydalen
 11.4 Oslo, Nydalen

